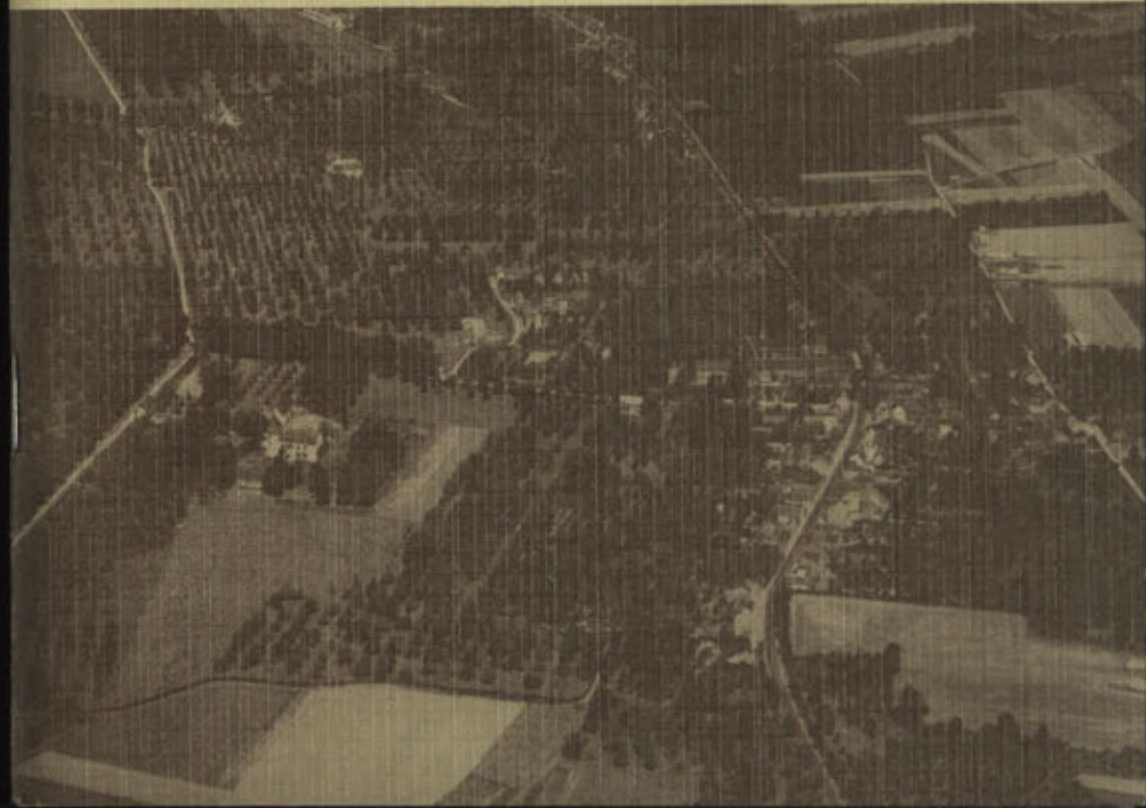

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 1986, 6e jaargang nr. 4

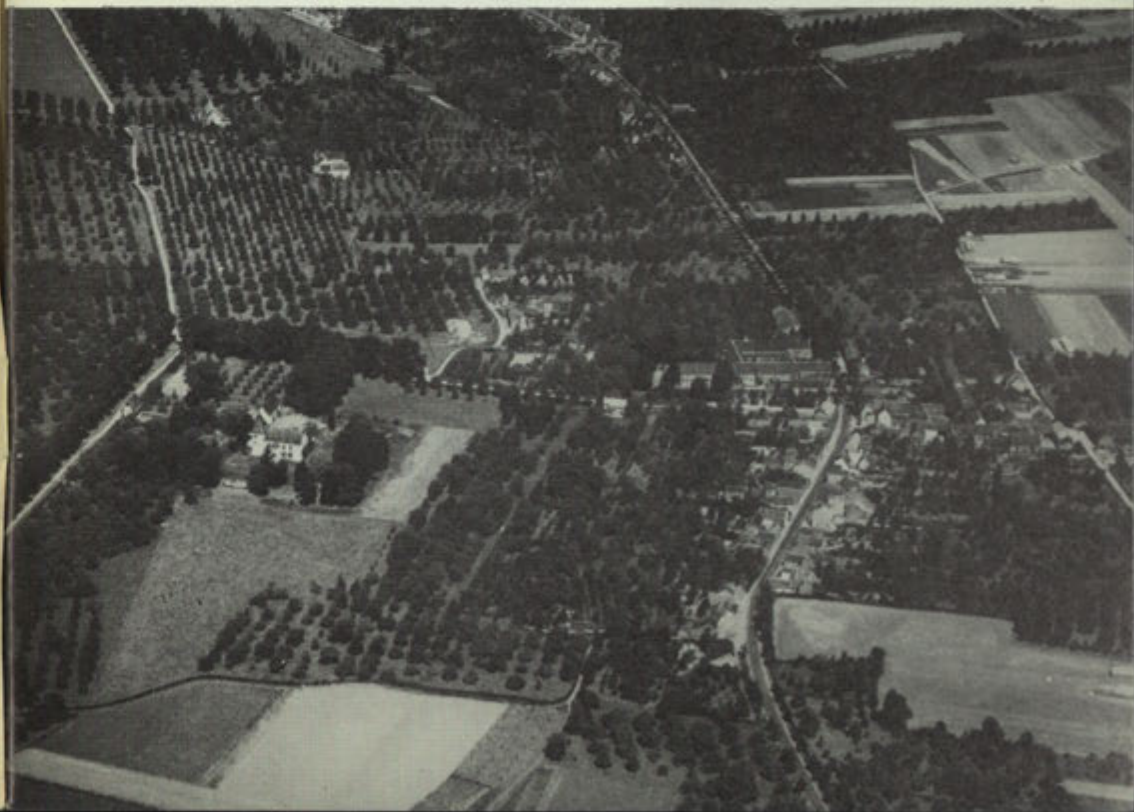

Voorwoord

Met dit nummer is de 6e jaargang van de tijdschrift 'GRUELES' afgerond. De 6e jaargang was de laatste jaargang van de stichting 'GRUELES'.

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 1986, 6e jaargang nr. 4

Bij de voorpagina

Luchtfoto van Rijckholt, genomen op 22 augustus 1949 door KLM-Aerocarto.

Voorwoord redactie

Met dit nummer is de 6e jaargang van ons periodiek weer compleet. Als u de hele jaargang wilt laten inbinden, moet u contact opnemen met Karel Jaspars. Eerst even lezen, natuurlijk.

Het nummer opent met een herdenking van het 100e geboortjaar van een oud-gemeenteraadslid van Maastricht, oud-Gronsveldenaar Geel Ubachs. U leest daarin het verhaal van een man die zich zijn hele leven heeft ingezet voor verbetering van de levens- en werkomstandigheden van de arbeiders.

Van de sectie archeologie vindt u een artikel over steentijd-sculpturen. Het artikel is een primeur voor Zuid-Nederland over dit in de archeologie omstreden onderwerp. We hoeven niet meer naar Lascaux of naar Altamira om prehistorische kunst te vinden. Ook in Rijckholt en Gronsveld zijn prehistorische kunstenaars aan het werk geweest.

Verder in dit nummer onze vaste rubrieken vol foto's en interessante artikelen.

Vaste rubriek aan het einde van het jaar is ook de acceptgirokaart. Het is haast niet te geloven, maar het abonnementsgeld bedraagt nog steeds f 17,50. Heeft u er al eens aan gedacht dat een abonnement op "Grueles" een mooi kerstcadeau is, waar u iemand een heel jaar lang plezier mee doet?

Zaolige Kiësmes en Zaolig Nejaor.

De redactie

Geel Ubachs

Gronsveld, 24 april 1886, was een dag als zovele in het rustige boerendorpje. In het gezin van de familie Ubachs aan de Dorpsstraat 63 (thans Rijksweg 73, familie Goessens-van den Boorn) wordt het derde zoontje geboren. Het krijgt de namen Michael Hubertus en zal in het vervolg met Geel worden aangesproken. De buurkinderen mogen komen kijken maar ze zijn wel wat verlegen, want ze kennen de burens nog niet zo goed: 16 maart zijn ze pas hier komen wonen. Toch is de moeder van de baby voor de meeste ouderen geen onbekende. Het is Maria Elisabeth van de Weerdt en ze komt uit Rijckholt. Ze trouwde op 25 juni 1879 met Petrus Hubertus Ubachs uit Bemelen. Daar hebben ze een tijdje gewoond maar ze zijn nu teruggekomen naar Gronsveld.

Vol belangstelling kijken de kinderen naar het stijf ingebakerde kindje dat zich nauwelijks kan bewegen. Is dat symbolisch voor die tijd? Direct na de geboorte wordt het nieuwe kindje alle vrijheid ontnomen. Zou men denken dat door dat inbakeren de mens al een beetje kan wennen aan het harnas waarin hij later zal moeten leven?

De ouders hadden misschien wel op een meisje gehoopt. Wat zal dit zoontje worden? Gaat hij later zijn vader helpen "flattere sjprejje" op de boerderij of gaat hij misschien een vak leren? In ieder geval heeft het gezin weer een mondje meer te voeden, en niets wijst erop dat honderd jaar na zijn geboorte "Gruelles" belangstelling voor hem zou krijgen.

Kleine Geel groeit op en gaat in Gronsveld naar school, al is het maar gedurende drie jaar. Zou dat aan de gezinsomstandigheden liggen? Na hem worden nog vijf kinderen geboren, op twee na allemaal jongens. Op 16 januari 1895 krijgt het gezin een groot verdriet te verwerken als het broertje Wijnand sterft, twee en een half jaar oud.

Er wordt verhuisd. In 1897, als Geel elf jaar is, vertrekt het gezin naar Oud-Vroenhoven. Het boerderijtje brengt niet meer genoeg op en vader gaat als magazijnknecht werken. Ze blijven niet lang in Oud-Vroenhoven wonen want op 13 oktober 1898 worden de spullen weer ingepakt en vertrekt het gezin naar Meerssen. Daar wordt op 19 december 1899 het laatste kind, weer een zoontje, geboren.

Nu zal ook Geel gauw genoeg het harde bestaan van arbeider aan den lijve gaan ondervinden. Om het gezinsinkomen te vergroten, wordt hij in de leer gedaan

Geel Ubachs.

Poort van het geboortehuis van Geel, thans Rijksweg 73.

bij een schrijnwerker in Luik, waar prachtige beeldhouwde kasten worden gemaakt. Helaas was het bezit van zo'n kunststuk nooit weggelegd voor de mensen die ze maakten. Ze leefden dan wel in de z.g. goede oude tijd, waarin alles gezapig gebeurde en maar nauwelijks iets veranderde in het dagelijks patroon, maar als dat patroon voor jou betekende dat je voor dag en dauw aan het station van Visé moest zijn en 's avonds om 10 uur weer thuiskwam, dan zat er niet veel goeds in die oude tijd. In het begin knikbult Geel mee op het korte treinreisje en in de werkplaats doet hij nog goed wat hem wordt opgedragen, maar al gauw krijgt hij door dat de arbeiders in Luik niet alles zo gemakkelijk accepteren als de mensen in Nederland. En zoetjesaan begint er wat in hem te broeien. Hij ziet dat arbeiders en boerenknechten heel veel plichten en nauwelijks rechten hebben.

Waar anderen mokkend hun lot aanvaardden, komt hij in opstand tegen alle onrechtvaardigheden. Het kan toch nooit de bedoeling zijn geweest dat het grootste gedeelte van de mensheid ploeterend door het leven moet gaan om een klein groepje bevoorrechten een gemakkelijk lui leventje te laten leiden. Al die afgetobde arbeiders lijken meer op vee dan op mensen.

In Luik praten ze over de socialisten die betere werkomstandigheden en kortere arbeidstijden willen, tegen een rechtvaardig loon. Dat slaat bij de jonge Geel aan en in de trein begint hij erover tegen zijn medereizigers en arbeiders uit Gronsveld en Rijckholt: Doyen, Mingels en Goessens.

Sommigen vinden dat de socialisten gelijk hebben, maar de meesten zijn bang, slaan heimelijk een kruis, en nemen zich voor niet meer bij Geel in de coupé te gaan zitten. Anderen vertellen thuis opgewonden over hetgeen "dè Geel Ubachs" allemaal zegt, maar dan zegt menige vrouw "zjwiég sjtel", bang als ze zijn dat hun man zijn baantje zal verliezen en wat moet er dan van het gezin terecht komen?

Als Geel 21 jaar is vertrekt het gezin Ubachs op 22 september 1907 naar Heer. Hij woont nog steeds bij zijn ouders, maar heeft inmiddels wel kennis gemaakt met Petronella Peels, een meisje dat als dienstbode in Maastricht werkt, ook socialiste.

Ze komt uit het Brabantse Someren en is maar een paar weken jonger dan Geel. Geel ijvert steeds meer voor zijn idealen en wat men in het begin voor jeugdige overmoed zal hebben gehouden, begint hem nu toch wel steeds meer last te bezorgen. De mensen beginnen hem te mijden en de familie is het niet eens met de ideeën van Geel. Het gezin is goed katholiek en de kerk is fel gekant tegen alles wat socialisme heet. Er wordt vaak tegen gepreekt. Het komt tot een breuk met de familie en Geel vertrekt naar Maastricht, waar hij gaat wonen in de Boschstraat. Daar zal hij voor het eerst goed de schrijnende toestanden hebben gezien van de mensen die bij Regout werken.

Hij trouwt met Petronella en verhuist op 21 april 1911 naar Heer. Het is echter niet voor lange tijd want op 23

oktober verhuizen ze naar Maastricht en gaan wonen in de Havenstraat. Dit is werkelijk het hol van de leeuw want in het Stokstraatkwartier liggen de beruchte mensenpakhuisen van de armsten der armen. Hier hoort en ziet de socialist de hemeltergende omstandigheden waarin deze mensen leven. De mannen werken lange dagen aan de gloeiende ovens en lopen de "pottemenneskrèngde" op (te vergelijken met stoflongen). Daarvoor krijgen ze een karig loon, dat ze dan nog gedeeltelijk gaan verdrinken in een van de vele cafés die aan de Boschstraat liggen. Dan gaan ze naar huis waar de vrouw hen scheldend opwacht, want zij moet met het beetje dat overgebleven is van het weekloon, proberen het gezin in leven te houden. Die mensen worden al gauw door de beter gesitueerden betiteld als asocialen. Je moet ze ook niet te veel betalen want ze verzuipen het toch maar, is het motto van de werkgevers. In werkelijkheid willen deze slaven van het moderne kapitalisme in de drank een beetje

vergetelheid zoeken. Thuis wacht hen de stank en de ruzie, in de fabrieken worden ze opgejaagd en het enige rustpunt is het borreltje in het café. Noch de gemeente, noch de geestelijkheid voelt zich geroepen het lot van deze mensen te verbeteren.

Geel begint aantekeningen te maken over de mistoestanden, want bij hem rijpt de gedachte ooit een boek te schrijven over zoveel onmenselijkheid. Op 23 januari 1917 verhuist hij weer naar de Boschstraat. In die tijd zijn de S.D.A.P.-ers (S.D.A.P. is de voorloper van de PvdA) druk in de weer om in de gemeenteraad gekozen te worden. Ze verspreiden pamfletten, waarop hun idealen staan en houden redevoeringen om de verpauperde massa te laten zien dat er wel degelijk een manier bestaat om verandering in hun lot te verkrijgen.

Ook Geel heeft het niet gemakkelijk. Door zijn uitgesproken ideeën krijgt hij weinig kans om zijn aannemersbedrijf te laten floreren. Hij krijgt weinig opdrachten, wordt geboycot door de gevestigde orde. Gelukkig is de saamhorigheid onder de socialisten erg groot. Ze helpen elkaar door dik en dun en als er weer eens een S.D.A.P.-arbeider uit zijn huis wordt gezet, helpen de anderen hem aan nieuw onderdak en levensonderhoud. Als de werkgevers weten dat een arbeider socialist is, wordt hij ontslagen en is het voor hem moeilijk om weer nieuw werk te vinden.

Op 11 april 1918 verhuizen Geel en Petronella naar de Lyonetstraat. Niet lang daarna worden de gemeenteraadsverkiezingen gehouden. Lang hebben ze naar dit ogenblik uitgekeken en tot hun grote vreugde worden in 1919 negen S.D.A.P.-ers in de Maastrichtse gemeenteraad gekozen, waaronder Geel Ubachs. Dit is een historisch moment want Maastricht geldt als een katholiek bolwerk, dat het socialisme nou niet direct een warm hart toedraagt. Geel heeft zich in de loop der jaren steeds meer van het geloof afgewend. De geestelijkheid brengt het Christendom helemaal niet in praktijk en de meesten houden het met de werkgevers die veel geld aan de kerken schenken.

Als hij op 2 september 1919 voor het eerst zitting neemt in de Raad, heeft hij helemaal met het geloof gebroken.

Bij de beëdiging leggen de negen S.D.A.P.-ers dan ook geen eed af maar een belofte. In plaats van "Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig" zeggen de socialisten "Dat verklaar en belooft ik".

Op die gedenkwaardige dag wordt Geel gekozen in de tweede afdeling van de gemeenteraad, die belast wordt met het onderzoek van de begroting voor 1920.

Verder wordt hij gekozen in de Commissie voor Openbare Werken en in de Commissie van het Grondbedrijf.

Vol goede moed beginnen de kersverse raadsleden aan hun zware taak. In het begin probeert men hen belachelijk te

maken. Als op het eind van de vergadering raadslid Oppen het accountantsrapport betreffende de boekhouding der gemeentebedrijven over mei en juni naar Geel brengt met de woorden "Hier is het rapport over gemeentebedrijven", zegt hij er niet bij dat het niet de bedoeling is dat Geel dat mee naar huis neemt. Geel stopt het in zijn tas om het thuis te bestuderen. Op de volgende vergadering op 8 oktober 1919 zegt de burgemeester dat dat rapport zomaar plotseling is verdwenen en moet Geel bekennen dat hij het heeft meegenomen.

Maar Geel leert vlot het politieke spel en neemt geen blad voor de mond. Soms maakt hij zich zo kwaad dat hij scheldt en vloekt, wat de andere raadsleden misprijzend aanhoren. Weg is het beschaafde vergaderen van weleer toen de socialisten nog niet in de raad zaten. Toch is er met Geel veel leven in de brouwerij gekomen, hij is een begenadigd spreker. Ook het opkomend nationaal socialisme van Hitler wordt door hem fel bekritiseerd.

Geel staat altijd op de bres voor de kleine uitgebuite mens. Hij pleit voor verbetering van de woonomstandigheden. Arbeiders hebben ook recht op een lichte, frisse woning. Hij is ook bezorgd over de kwaliteit van het drinkwater dat de arbeiders voorgeschoteld krijgen, waarop een mederaadslid zegt dat Mijnheer Ubachs alleen maar het arbeidersbelang ziet en niet het belang van de hele bevolking.

Toch begint door het werk van de socialisten wat te veranderen. De katholieken worden wakker, zien dat ze terrein gaan verliezen en proberen ook sociaal voelend te worden. In de vergadering van 23 februari 1921 vertelt Ubachs dat zelfs Dr. Poels een donderpreek heeft gehouden in "De Staar" waar hij de Maastrichtse werkgevers geselde en de woningtoestanden schrikbarend noemde.

Door de bekendheid die Geel Ubachs nu heeft doen ook wel eens vroegere dorpsgenoten een beroep op hem als ze door het gezag onheus worden behandeld. Dan is hij altijd meteen present en zijn invloed is hier in het dorp zo groot dat menig onrecht door hem wordt recht gezet. Zijn geboortedorp is hij nooit vergeten, want hij komt ook weleens als er geen moeilijkheden zijn om gewoon een praatje te maken of een glaasje te drinken.

Dan begint hij aan zijn boek te schrijven. Het wordt een grote aanklacht tegen het moderne kapitalisme. Hij beschrijft de ellende en uitbuiting van de arbeiders en hun gezinnen door de grote werkgever van Maastricht, de firma Regout. Hoe de Heer Regout zich voorgenomen heeft voor elk van zijn kinderen een kasteel te kopen. Bitter zijn de woorden van Geel als hij eerst de omstandigheden in de fabriek beschrijft en dan concludeert dat de Heer Regout weer een kasteel heeft toegevoegd aan zijn bezit. En de overheid en kerk doen niets om daar verandering in te brengen. Hebben zij dan niet in de gaten dat door hun falen het socialisme is ontstaan?

Dat een man met maar enkele jaren lagere-schoolopleiding een boek kan schrijven dat zoveel indruk maakt dat het zelfs in 1976 opnieuw wordt uitgegeven, geeft wel aan dat hier een bijzonder man aan het werk is geweest. Zijn gedrevenheid heeft hem in staat gesteld veel hindernissen te overwinnen, waarbij hij zichzelf helemaal wegcijferde. Het moet hard zijn overal met de nek te worden aangekeken, je toch oude vertrouwde banden helemaal te zien verdwijnen. Dat de arbeiders hem op handen droegen zal wel veel hebben goedgeemaakt.

Zijn schrijverstalent moet al vlug in de partij zijn opgevallen, want jarenlang was hij correspondent van "Het Volk", de voorloper van "Het Vrije Volk". Overigens beschrijft hij niet alleen maar de strijd van de socialisten, soms gebeuren er ook leuke dingen. De socialisten richten een muziekkorps op dat ze de "Ster der Toekomst" noemen. Ze oefenen ijverig in de weinige vrije uren die ze hebben en dat is eigenlijk alleen maar de zondag. Om die leden die naar de kerk willen ook de gelegenheid daartoe te geven, beginnen ze nooit voor elf uur 's morgens. Op 28 juni 1936 gaan ze naar een concours in Esch sur Alzette in Luxemburg en behalen daar de allerhoogste onderscheiding in de internationale afdeling. Van de 35 korpsen die meededen was "Ster der Toekomst" het enige korps dat geen uniform had. En weer is het Geel die een boek schrijft over die gebeurtenissen, die voor alle socialisten toch wel een hart onder de riem moeten zijn geweest. Zie je wel dat ook arme sloebers talent kunnen hebben, en als ze de kans

maar krijgen zijn ze ook tot grootse dingen in staat. 1936. De tijd dat de crisis steeds harder toeslaat. De arbeiders die het altijd al moeilijk hebben gehad, krijgen nu nog minder loon, of staan op straat. Op een gegeven moment zijn er velen die van de bedéling moeten leven. Geld wordt aan deze mensen niet uitgekeerd, ze krijgen het allernoodzakelijkste in natura. Dat kunnen ze

in bepaalde winkels halen. Op een dag komt een vrouw met haar pakket bij Geel en samen constateren ze dat de waarde ervan hooguit f 8,- kan bedragen. Geel weet dat voor het levensmiddelenpakket f 12,- aan de winkelier wordt uitbetaald. In de volgende raadsvergadering komt hij met dit geval op de proppen, maar de andere fracties zeggen dat dit onmogelijk is en dat het wel weer een verzinsel van de socialisten zal zijn. Dan stalt Geel

drie verschillende pakketten uit en kunnen de raadsleden met eigen ogen zien dat er een heel oneerlijke winkelier tussen zit die wel het geld opstrijkt maar nog aan de ellende van de bedeeden wil verdienen. Beschaamd moeten de andere fracties toegeven dat de "rooien" dus toch wel gelijk hebben. Deze oneerlijke winkelier mag verder geen waren meer leveren en de bedeeden zijn niet meer verplicht bij een aangewezen winkelier hun spullen te halen.

Dan komt de oorlog. In 1941 worden alle raden ontbonden maar Geel zal achter de schermen wel voor het socialisme zijn blijven ijveren. In 1945 wordt de raad weer in ere hersteld, maar Geel moet de eerste twee zittingen verstek laten gaan. Is hij misschien dan al ziek? Op de vergadering van 30 oktober is hij weer present. Het zal zijn laatste zijn. Op 3 december 1945 overlijdt Geel Ubachs, negen en vijftig jaar oud. Een groot man is heengegaan. De arbeiders en de partij treuren om dit verlies.

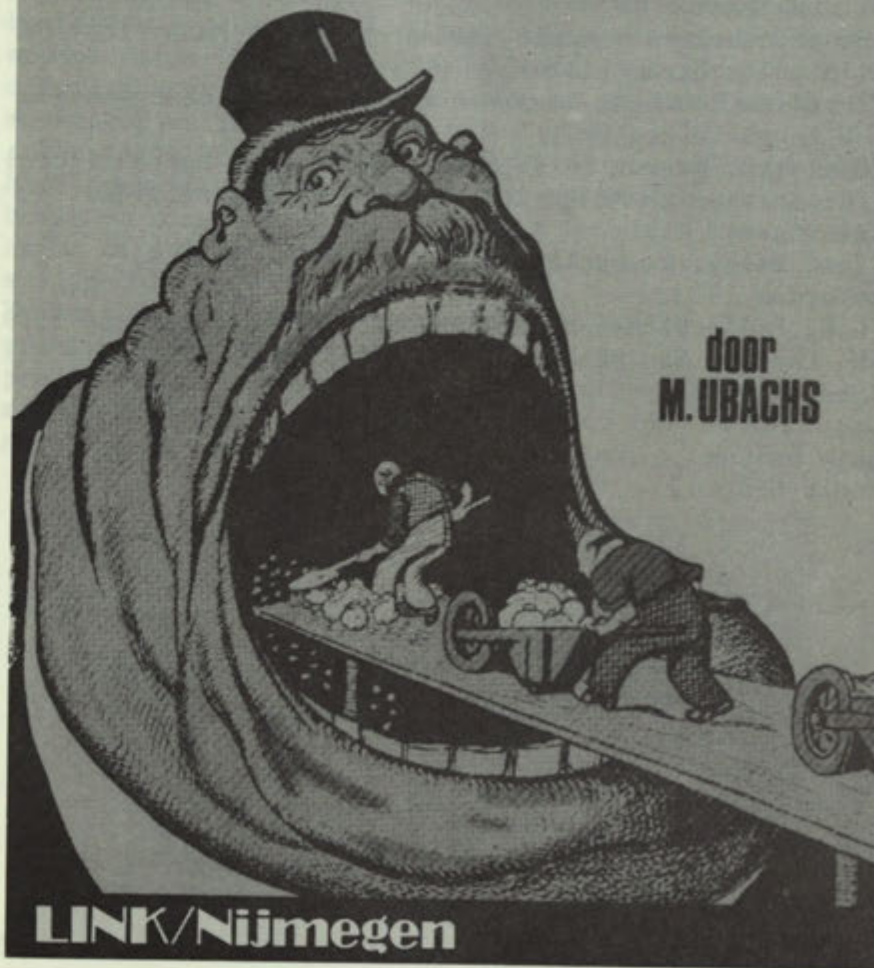
Geel is altijd bescheiden geweest, werkte voor het algemeen belang, niet voor eigen glorie. Met zijn capaciteiten en werklust zou hij een bloeiende zaak hebben kunnen opbouwen, maar hij zou nooit gelukkig zijn geweest, want zoals de heer Corsius zegt "Geel was een geboren socialist".

In de pers wordt zijn dood totaal genegeerd. Juist dit negeren zegt meer over de kwaliteiten van de socialist Ubachs dan een huichelachtig "in memoriam". Gronsveldenaren moeten trots zijn dat deze strijdbare man in hun dorp is geboren en zijn eerste levensjaren heeft doorgebracht. Aan het werk van dappere mensen als Geel danken we de veranderingen op sociaal gebied en plukken veel mensen nu de vruchten van hun dappere strijd. Geels vrouw overleed in 1967. Het gezin had geen kinderen. Zijn boek: "Een Eeuw Modern Kapitalisme" verscheen in 1934 en werd in 1976 heruitgegeven.

Leo Corsius - een der nog levende socialistische voormannen van Maastricht die met Ubachs heeft samengewerkt - geeft de volgende karaktertekening van hem: "Geel was een man die niet zich zelf zocht te bevestigen in zijn werk voor het socialisme. Hij werkte

EEN EEUW MODERN KAPITALISME

DE REGOUTS/LEED EN STRIJD VAN MAASTRICHTS PROLETARIAAT

door
M. UBACHS

LINK/Nijmegen

niet voor zijn eigen verheerlijking, hij werkte voor anderen. Hij stond altijd klaar om zijn vrienden - de arbeiders - te helpen."

Op onze vraag of bij de begrafenis van Uachs redevoeringen werden gehouden, antwoordt Leo Corsius ontkennend. Dat was ook niet nodig. "Hij heeft zijn monument", zegt de heer Corsius en wijst naar het boek "Een Eeuw modern kapitalisme". Tot slot zegt Leo Corsius nog: "Oude socialisten zeggen altijd, zonder socialisme geen vrede, waar geen socialisme is, daar komt oorlog."

Met dank aan:

- De medewerkers van het Stadsarchief van Maastricht en het Studiecentrum Limburg.
- Angeline Bouchoms-Goessens te Gronsveld (een geheugen om U tegen te zeggen).
- Geel v.d. Weerd te Rijckholt (het waren barre tijden).
- Leo Corsius te Maastricht (en nog zo bij de tijd).

Literatuur:

- Jos. Perry. Roomsche kinine tegen rode koorts. Amsterdam 1983.
- G.H. Pieters. Een kwart eeuw van strijd. Maasbree 1979.
- M. Ubachs. Een eeuw modern kapitalisme. Heruitgave. Nijmegen 1978.

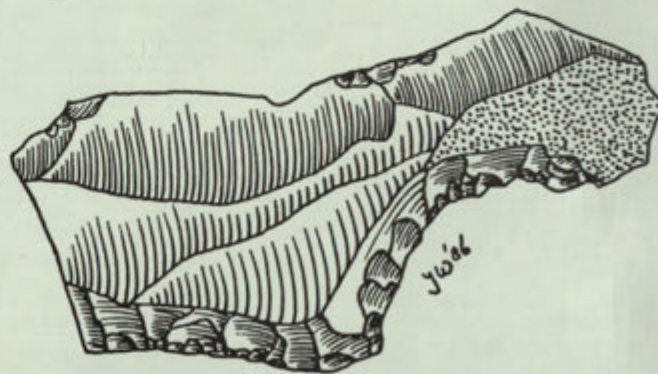
Annie Selten
Arnold Selten

Archeologie

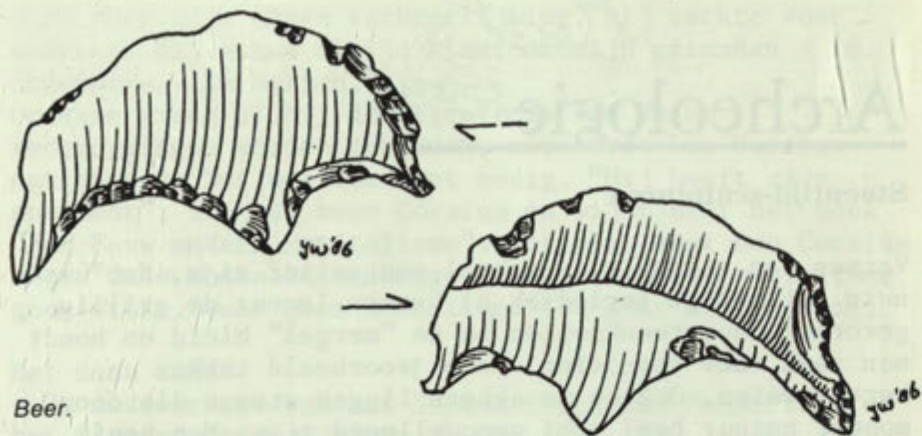
Steentijd-sculpturen

Vormen van stenen kunnen heel suggestief zijn, dat heeft u in het vorige periodiek al kunnen lezen: de grillig gevormde vuursteenknollen in de "mergel" hield en houdt men vaak voor fossielen van bijvoorbeeld takken en hertegeweien. Ook op de akkers liggen stenen die door moeder natuur heel mooi gemodelleerd zijn. Men heeft dikwijls niet veel fantasie nodig om er beestjes of mensenkopjes in te zien. Onze voorouders uit de prehistorie hebben dit waarschijnlijk ook al opgemerkt. Misschien is het dit wel geweest wat hen geïnspireerd heeft om dingen die ze zagen te vereeuwigen door ze in steen of andere harde materialen uit te kappen of uit te snijden.

Tijdens de afgelopen jaren zijn Nederlandse praktijkarcheologen erachter gekomen dat de prehistorische mens op overtuigende wijze en herhaalde malen in ons land aan het "vereeuwigen van beelden" in steen heeft gedaan. De getuigen hiervan,

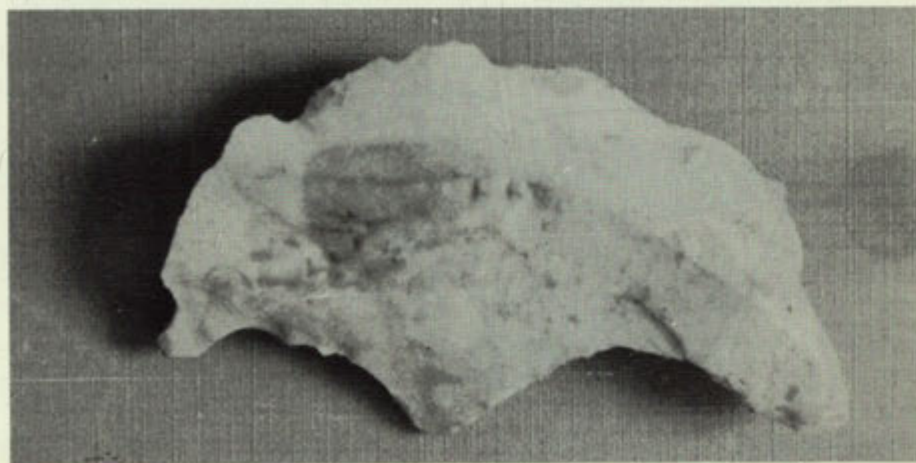
Dieren-sculptuur uit de omgeving van de vuursteenmijn.

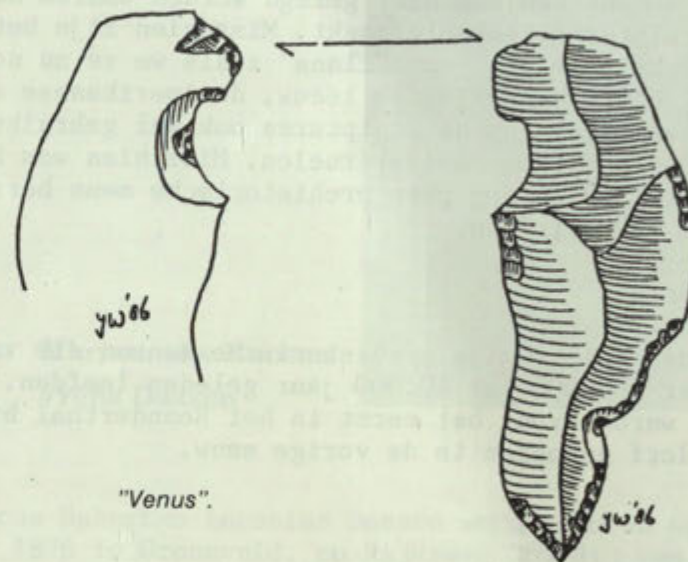
Beer.

dieren-sculpturen en mensen-sculpturen, zijn tot nu toe regelmatig op de akkers gevonden. Bepaalde diersoorten zoals bizons, beren en mammoeten, blijken veelvuldig voor te komen. Ook in de omgeving van Rijckholt en Gronsveld zijn dergelijke sculpturen gevonden.

Een erg mooi en duidelijk exemplaar van zo'n dieren-sculptuur is de hieronder afgebeelde beer die ik aantrof op een akker ten oosten van Rijckholt, onder het Savelsbos. Lichaamsdelen zoals snuit, oren, poten en staart zijn door de prehistorische mens uitgewerkt door het wegkappen van overbodige steendelen.

Een van de andere dieren-sculpturen die ik in onze omgeving vond, lag op een akker ten oosten van de Neolithische vuursteenmijn. Zoals de afbeelding laat zien, zijn de lichaamsdelen lang niet zo sterk geaccentueerd als bij de beer. Dit is echter een veel voorkomend verschijnsel. Op het eerste gezicht zou men denken dat het hier om een holle schaaaf gaat. Als het voorwerp echter beter bekeken wordt, blijkt dit idee moeilijk te handhaven. Ten eerste zou men zich in de vingers snijden bij het hanteren van een dergelijke schaaaf en ten tweede is het voorwerp bewerkt op plaatsen die geen nut zouden hebben bij een schaaaf.

"Venus".

Naast deze dieren-sculpturen bestaan ook nog mensen-sculpturen. Zo werd in het Nieuwsblad van het Noorden op 26 april van dit jaar melding gemaakt van een Neanderthaler-sculptuur (*) die bij Rijckholt gevonden is. De onderstaande, bewerkte kling vond ik op een akker oostelijk van Rijckholt. Dat het hier om een werktuig gaat, valt te betwijfelen, tenzij men de onderkant wenst te beschouwen als een ruimer; een werktuig om gaten mee te vergroten. Direct rijst dan echter de vraag waarom onze voorouders deze kling op andere plaatsen hebben

bijgewerkt. Die vraag kan beantwoord worden als we deze kling voor een mensenfiguur houden en niet voor een werktuig. Mensenfiguren, vooral vrouwenfiguurtjes, "Venussen" genaamd, in bot, ivoor en steen, zijn in aanzienlijke aantallen in het buitenland gevonden. Onze kling toont een duidelijke gelijkenis met een aantal van deze figuren: hoofd, borst en achterwerk zijn duidelijk aanwezig; iets wat voor een groot deel te danken is aan het weggakken van de (overbodige) steedelen die vragen oproepen als we denken dat dit voorwerp een ruimer is. De kans dat we hier met een "venus" te maken hebben, is dan ook erg groot.

Op dit moment kan nog niet gezegd worden waarom de makers deze sculpturen hebben gemaakt. Misschien zijn het wel stamtotems, emblemen van "clans" zoals we ze nu nog tegenkomen: de Nederlandse leeuw, de Amerikaanse arend enz. Misschien zijn de sculpturen ook wel gebruikt in jacht- en vruchtbaarheidsrituelen. Misschien was het ook wel kunst. Er is nog geen prehistorische mens herrezen om het ons te vertellen.

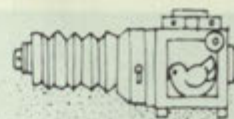
Jan Weertz

* Neanderthalers zijn prehistorische mensen die van ongeveer 100.000 tot 40.000 jaar geleden leefden. Hun resten werden voor het eerst in het Neanderthal bij Dusseldorf gevonden in de vorige eeuw.

Geraadpleegde literatuur:

- Jan-Evert Musch. Beestachtig en beregoed (1). Archeologische Berichten no. 16, (1985) pp 108-129.
- Walther Matthes. Eiszeitkunst im Nordseeraum. Otterndorf 1969. Niederelbe-Verlag, Ottendorfer Verlagsdruckerei H. Huster KG, Ottendorf NE.
- J. Jelinek. The pictorial Encyclopedia of the evolution of man. London 1975. Hamlyn.

Foto

Kèn d'r hön nog ?

Marjanneke Roosen

Fréns Dassen

Franciscus Hubertus Antonius Dassen werd geboren op 13 oktober 1876 in Gronsveld, nu Rijksweg 36. Hij was de oudste van de kinderen van Fréns Dassen en Anna Roosen. In 1902 trouwde Fréns met Marjanneke (Maria Johanna) Roosen. Zij was de dochter van Thyske Roosen en werd geboren op 21 mei 1876. Van haar familie krijgen ze een huisje in "'t Sjtrëutsje" en "'nne sjuuteling" (varkentje). Fréns kreeg van thuis een paard en kar mee. Niet al te veel om mee te beginnen, maar Fréns had zich voorgenomen om er een "ordéntelijke" boerderij van te maken. Met heel hard werken, vooral ook van Marjanneke en later van de talrijke kinderen, zou het nog lukken ook.

1927. Familiefoto ter gelegenheid van het vertrek van Nêt naar het klooster. Achterste rij v.l.n.r. Lies, Fréns, Mathieu, Zjang, Giljam. Voorste rij v.l.n.r. Zjêf, Lyda, Fréns, (sr.), Nêt, Marjanneke, Marie.

Zijn eerste doel was geld bij elkaar te krijgen om land en vee te kunnen kopen. Met zijn paard en kar ging hij aan de slag. Hij vervoerde kiezel en zand vanuit de groeve in het Savelsbos naar diverse bouwplaatsen, o.a. de kloosters in Rijckholt (het zustersklooster was toen in aanbouw, het patersklooster werd uitgebreid). Mergel haalde hij uit de Dolekamers en bracht die naar het station, waar hij op wagons werd overgeladen. Met de mallejan ("trêkbal") sleepte hij bomen uit de bossen van Rijckholt soms zelfs uit Noorbeek. Meestal gingen die stammen in Gronsveld op de trein, maar als het extra zware waren, moesten ze naar Eijsden worden gebracht omdat men daar beschikte over een laadperron.

Zuinigheid en vlijt waren de enige mogelijkheden om, als men niet rijk geboren was, iets bij elkaar te krijgen. Op deze manier zag Fréns zijn spaarpotje groeien en als er

ergens wat land te koop was, ging hij erop af. Ook zijn veestapel groeide gestaag en toen hij na vele jaren zo'n 25 koeien in de stal had staan, kon hij zich een echte boer gaan noemen.

Ook in de landbouw had Fréns succes. Zijn zwager (Zjang van Thyske) die vrijgezel was en het later nog tot burgemeester van Rijckholt bracht, gaf hem veel goede adviezen. Zjang had vijf jaar lang in Frankrijk in de wijnhandel gezeten. Hierdoor had hij veel contact met Franse boeren gehad en zag daar veel nieuwigheden o.a. kunstmest. Door het toepassen van kunstmest nam de opbrengst op ongelooflijke wijze toe, ook op de akkers van Fréns.

Intussen waren er twaalf kinderen geboren waarvan er echter drie heel jong stierven. De kinderen werkten allemaal mee op de boerderij of op het land en met zoveel hulp ontwikkelde het bedrijf zich voorspoedig. Fréns

1965. Boerderij van Fréns, thans Steenstraat 16. De linkerhelft is nu afgebroken.

± 1890. Achterste rij v.l.n.r. Geel, Berp (Rompelberg), Zjang, Nêt (Van de Weerdt), Marie (Clairbois), Fréns. Voorste rij v.l.n.r. Lyda (Huls), Anna, Fréns (sr.), Nandes, Mathieu.

bracht zelf de melk van zijn eigen koeien en die van nog wat andere boeren uit Rijckholt en Gronsveld naar de melkfabriek "Pro Infantibus" aan de Van Hasselkade en later op het O.L.V.-plein in Maastricht. Later werd dit melkvervoer een apart bedrijf waardoor het in 1929 nodig was om als eerste in Rijckholt een vrachtauto aan te schaffen (alleen bij Regout op kasteel Rijckholt waren toen drie luxe auto's in gebruik). In dezelfde tijd kocht Fréns ook nog de graanmolen (annex veevoeder- en kunstmesthandel) van Zjeuve van de Börger (Schrijnemaekers) aan de Rijksweg (nu 120) in Gronsveld voor zijn zonen Fréns en Giljam.

Enkele jaren eerder had Fréns tijdens het melkvervoer de schrik van zijn leven gekregen. Op de terugweg van Maastricht, met paard en wagen vol met lege melkbussen, werd hij tussen Gronsveld en Rijckholt van achter aangereden door een Belgische automobiel. Het paard van Fréns sloeg op hol en kwam in volle vaart en met luid rammelende melkbussen het overigens stille dorpje binnengestormd. Ter hoogte van "'t Sjtërëutsje" gekomen wilde het paard kennelijk toch nog linksaf slaan om de stal op te zoeken. Door de grote snelheid en de wagen vol met lege melkbussen lukte deze maneuver niet. Paard en wagen met Fréns er nog op, vlogen uit de bocht en kwamen tot stilstand tegen de put die op de hoek Rijksweg-Sjtërëutsje stond. De klap waarmee dit gepaard ging was zo enorm dat het hele dorp de straat oprende. Door de stevige muur die om de put met pomp stond, waren paard en wagen uit volle snelheid tot stilstand gekomen. Het paard stond wat verwezen met zijn voorpoten tegen de muur omhoog terwijl de lege melkbussen in het rond lagen. Fréns zelf was ongedeerd maar de schrik had hem zo te pakken dat hij binnen enkele weken volkomen grijs werd. Na dit ongeval zou Fréns nooit meer dezelfde worden. Hij werd stiller dan hij al was en misschien was het ook een bijkomende oorzaak voor zijn relatief vroege overlijden hij werd 66 jaar. Er was echter nog een pijn in zijn hart. Zoals ieder ouder en zeker in die tijd was hij trots als een kind geroepen werd tot een leven in dienst van de Heer. Eerst vroeg zijn oudste dochter Nêt om naar het klooster te mogen. "Als je moeder je kan

± 1929. Giljam bij de molen die zijn vader Fréns in 1929 kocht. Op dezelfde plaats woont nu een kleinzoon van Fréns: Zjêf (Rijksweg 120).

missen, is het goed", zei hij toen. Marjanneke had het zien aankomen. Ze had zelf twee broers en drie zussen in het klooster en Nêt had het altijd "in zich" gehad. Toen echter enkele jaren later zijn levenslustige dochter Lies te kennen gaf ook naar het klooster te willen, kwam dat als een complete verrassing.

Lies zou hij nog een keer terug zien voordat ze naar de missie in Indo-China vertrok, waar ze 40 jaar 4 maanden en 4 dagen werkte tot ze in 1976 door de komst van de communisten het land werd uitgezet. Nêt die bij een strenge orde van slotzusters (Dominicanessen) in Frankrijk was, zou hij echter nooit meer terug zien. Hoe streng zo'n bestaan achter tralies is, mag enigszins blijken uit het volgende. In 1977 gingen haar broers Zjêf en Giljam naar Frankrijk om haar voor het eerst te bezoeken. Nêt zat toen al 50 jaar in dit klooster. In afwachting te worden toegelaten, hadden ze wat foto's gekocht van het klooster. Toen ze haar eindelijk te zien kregen, bleek Nêt hen helemaal niet te herkennen. Bovendien sprak ze vrijwel uitsluitend Frans. Toen Giljam aan haar vroeg of de foto die hij had gekocht de voordan wel de achterkant van het klooster was, zei Net: "Hoe moet ik dat nou weten. Ik kwam hier 50 jaar geleden aan om 9 uur 's avonds en toen was het donker. Daarna ben ik nooit meer buiten de muren geweest." Deze uitleg heeft de broers diep getroffen. Fréns heeft er nooit veel over gezegd maar zijn zoon Giljam weet dat het diep in zijn hart aan hem vrat, zijn dochter zo dicht bij en toch zo onbereikbaar te weten.

Een derde reden voor zijn te vroeg heengaan ziet zijn zoon in zijn "pauzeloos" pijproken. "Hij rookte zich gewoon dood", zegt Giljam nu. Ieder jaar ging een van de kinderen "bèjwëg" naar Scherpenheuvel. Het was dan gebruik om voor vader en moeder iets aardigs te kopen. Het enige waar men Fréns een plezier mee kon doen was een nieuwe pijp. Hij zei dan alleen dat het een Bruyère moest zijn en zo kreeg hij er elk jaar een pijp bij. Fréns had een rekje met 12 pijpen en evenveel pakjes tabak. Als een pakje leeg was werd er meteen een nieuw gekocht want hij was bang om zonder te komen zitten. Als een pijp heet was van het roken kwam ze in het rekje terecht en nam hij de volgende. Als hij 's middags na het eten even in de alkoof ging om een dutje te doen, ging de pijp mee en zag men het eerste kwartier zware rookwolken uit de bedstee komen. 's Zondags haalde een van de kinderen een doosje sigaartjes (vierkantjes) bij Pittie op de Rijksweg (later Crijns). Elke zondag ging hij

Lies.

Nét,

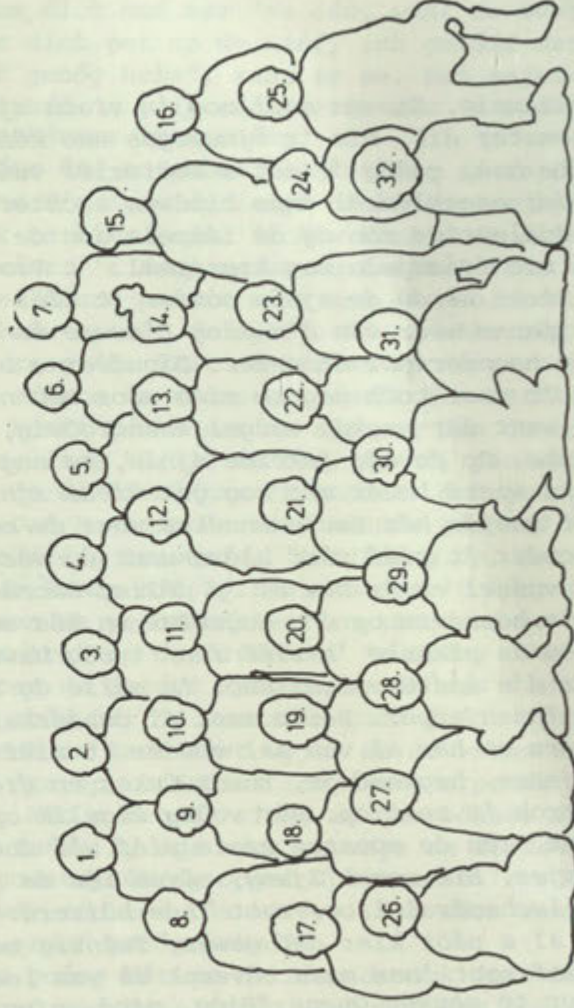
kaarten bij zijn zus Marie die met Zjang Clairbois getrouwd was, dan werd de pijp afgewisseld met het vierkantje. De rest van de week zag men Fréns alleen maar met dampende pijp.

Het leek wel of hij leefde van de rook want eten deed hij bijna niet. Op 13 februari 1940 sloot Fréns zijn ogen voor goed. In diezelfde nacht werd bij zijn zoon Giljam een dochtertje geboren dat slechts enkele uren leefde. Giljam had graag gezien dat ze in hetzelfde graf werden gelegd. Pastoor Creusen stond dit echter niet toe omdat het verschillende geslachten betrof. Het meisje werd om half negen en Fréns om tien uur in Gronsveld begraven. Dat zij rusten in vrede.

Wallie van de Weerdt

Lagere School Gronsvelt 1955

1 Wies Schrijnemaekers 2 José Starren 3 Elly Wouters 4 Fie Macheels 5 Milly Smeets 6 Jeanne Curvers 7 Elly Martin
 8 Elly Landerloo 9 Edith Hurkens 10 Mia Meijs 11 Sophie Wolfs 12 Piet Janssen 13 Miriam Reintjens 14 Elise van
 Caldenborgh 15 Juffrouw Alfonsien Lacroix 16 Jeanne Pieters 17 Zijf Smeets 18 Wilma Doyen 19 Jan Vorstenbos
 20 José Pinckaers 21 Henri Goessens 22 Zus Waber 23 Willy Theunissen 24 Anneke Starren 25 Leo Caelen 26 Lily
 Jaspars 27 Gertie Olislagers 28 Piet Bessems 29 Ludo Scheres 30 Jo Purnot 31 Monique Willigers 32 José In de Braek.

Vuügel vange

Bèrke haw kiësvekaansie. Saoves veel nog 'n vrach synie van 'n tien sentemeter dik. Wie 'r sjmuerges nao kèrk wäor gewès en gète haw, goûng 'r mêt e koëleziëf vuügel vange. De loch wäor opgeklëurd: 'nne bloûwen achtergroond mêt 'n goüdkleurige zon dy de iëspele aon de dāo-ker leet bleenke wie fräozjele van kresjtaal. 't Vroer nog dry graode. Bèrke kèrde de synie onder 't ziëf eweg dat nog gesjpanne wäor van d'n dāog t'rvure en laag get broed en hoondervoor droonder. Daouüver e bit-sje synie zoedat 't voor toch nog te zien wäor meh neet te zien op veel, want dat magkde vuügel waantroûwig, vuuraal de bōveenke. Op de wëg gekèrde synie, oe nog get voor bié zaot, woerd bedêk mêt nog get viëse synie. Roontelöm 't ziëf goejde hër Keulemennekes vuur de mēlies zoedat dy onder 't ziëf vòrt blève want dy verjogen 'm de aander vuügel en 'r haw al 'n mēlie. Daonao zat 'r zich ién 't hoonders op d'n houëtblok en kôs zoe doer 'nne rits ién de plaanke 't ziëf ién 't oûg hawe. Nao e keteer wäor d'n ieste voëgel dao: 'n mēlie dy zich te good doeg aon 'nnen appel. Bèrke zaot al onderhaf oor ién 't hoonders en haw al van aal onder 't ziëf gehad: mōsje, mejskes, hegkēmōsje, roedbuüskes en greunveenke, meh hié trok 't neet op. Hër voûng èigelik op 'n mennekesbōveenk. Ién de moestem zaote viéf wël doëve op de sjpruütsjes. Bié noonk Zjang, nēven ién de moestem oe get sjlachafval laog, zaot 'nne bûizerd. 'nne Mèrkef wäor al e pāor kier dao gewès. Twēntig meter van 't ziëf aof zaot 'nne maan bōveenk dè van leenks nao rés wipde vuur te zeuke. Opens: "Ping, ping, ping" reep 'n mēlie en alle vuügel vloege weg. Dao kaom Bèrke ze ma nao ater. Dè leep giftig nao boéte en zaag: "Ma, dat lap d'r mich noé òmmertoûw es 'n bōveenk ién de buurt ès. D'n èine kier ès 't: "Hoë! mich e broed

bié Door of Fy", daan "Hoë! get hoondervoor bié Zjêf van Nölke" of "Gaank éffe nao Sjreurs, hoë! mich 'n kan mèilek" "Ich môt get veunkelhouë hebbe" zaag ze ma, "de kwizzenjèr ès mich oët gegaange, dè sjlaam, dao kryt te get vaan, dao mōs te bié bliëve sjtoën. En kom dich noé mer 'ns ién, want de bevrûis hié. De heuls dich get op de liëf, ich gelûif dats dich toch proof genôg hebs", zaag ze ma. Dao mejnde ze mêt dat Bèrke bié 'n grip mêt koerts ién 't bed laog en op de sjlaopkāomer syze voûng.

't Wäor ènd november. Bèrke laog ié ze bed en hoert iénens z'n syze dy langs de kuükemoer houëge, versjrikkelik te kier goën. 'r Haw drek doër dat 'n vrēm sys dao wäor. 'r Reep op ze zusterke Berbke wat op hër kāomer hëure poezie wäor aon 't naolore: "Hoë! mich de knipkoûw op mêt de syze". Wie Berbke mêt de syze boëve kaom zaag 'r: "Zit de kûikes op de veensterplaoj en daan zitste de veenster oëpe". Wie Berbke nao onder wäor hoert Bèrke dat de sys nog ién de buurt wäor. Opgejaog laog hër ié ze bed. Opens, dao wäor ze. Ze vloeg vaan 't èi kûike nao 't aander, meh goûng neet de knip ién. Dat haw zoe 'n tien minute gedoord en Bèrke begōs oongedöldig te wërde. 'r Sjtoûng op, zat de lampêtkan mêt de koomp bié Zjirke onder 't bed, pagkde de kûikes van de veensterplaoj en zat ze twie en 'nne havve meter truk op de lavveboo. 'r Goûng nēve de veenster achter de gerdyn sjtoën. Es de sys daan nao bēne kaom zoûw hër de veenster toûw doën. Ejdèlik, dao wäor ze, meh ze kaom neet wyjer es de veensterplaoj, vloeg weer 'ns op, zat zich ién 'nne Korpendu en kaom weer truk. Nao e keteer vloeg ze nao bēne. Bèrke doeg de roët toûw. Dy sys wäor gevange en Bèrke haw zich 'n loûngoontsjtëking opgeloüpe zoedat 'r nog twie en 'n haf wëk ién bed kôs bliëve. Dat wäor dan: "Hebs te nog neet proof genôg gehad?"

Bèrke goûng mêt ze ma ién, droonk 'nne bēker werm mèilk mêt get aad beer driën en goûng nao boéte. De loch begōs zich te betrëkke. De vuügel wāore weer allemaol truk. De bōveenke wāore noé mêt dryje, eng pōp en twie mennekes. Wie Bèrke 't hoonders ién goûng, vloege ze weer allemaol op.

De vuügel wäore tegooj truk, reep ze ma: "Bèrke, köms te ète?". Nao 't ète, zoérmoos mêt e fleenk sjtök sjpek ié gekoëk, trok 'r weer nao boéte. Oondertössje wäor 'r begênne te sjerne. De bôveenke woerte asseraanter. 't Wäor zjus of ze nog gaw get woüwe vrête vuur dat aal wäor oonder gesjniejd. Eine maan pigkde aon de kaant van 't ziëf get eweg en vloeg daan wir 'nne meter truk. Dat haw 'r e päor kier gedoën. Iénens leep 'r mêt 'n vâort oonder 't ziëf doër, terwyl 'r zich get oppigkde. De twie aander bôveenke wäoren oüch op 't ziëf aofkoëme en pigkde raozend sjnel get eweg. 'nne Maan woert mênner zenewéchtig en trok mie oonder 't ziëf ién. Wie 'r wiéd genôg droonder zaot en röstig blèf zitte, trok Bèrke toûw. 'r Haw 'm. 'r Doeg z'nne jas oét, laag dè òm 't ziëf, zoedat 'r de bôveenk oonder 't ziëf kôs oét hoële.

Saoves wie ze pa truk van 't wérk kaom zaag Bèrke: "Ich heb 'nne maan bôveenk gevange". "Ich zeen aon d'n oüge dats te weer gevange hebs", zaag ze pa. "Sjej noé mer 'ns oét mêt vange, de hebs genôg vuügel". "Jao, noé môs te 'ns lore wat 'n dikke oûg dè hêt", zaag ze ma. "Dat ês van d'n trêk, doër dy rits te lore" mērgkde ze pa op. "Wat ês dat toch vuur 'nne, muerge versjték ich 't ziëf, daan ês dat gedoën mêt dat vange", zaag ze ma.

Wie Bèrke ién bed laag
en doeg z'n oüge toûw,
wäor 't mer vuügel wat 'r zaog,
't dudelikste: de bôveenk ién de koûw.

Gus

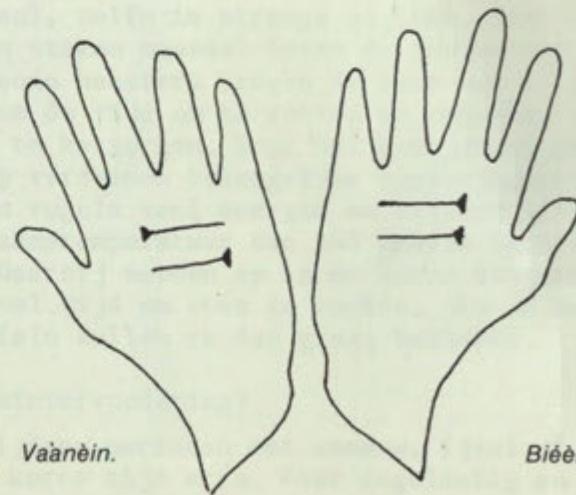
Van aal en nog get

Sjpëulkes

Nu die lange winteravonden zijn aangebroken, komen ook de spelletjes weer op tafel. Tegenwoordig hebben we spel materiaal in overvloed, maar vroeger werden spelden, scherven ("sjélvere") en zelfs de kootbeentjes van varkens gebruikt om mee te spelen. "Digkele" en "sjélvere" zijn echte buitenspellen, terwijl "titsje" en "biéèin, vaanèin" meer geschikt zijn om binnen te spelen. Daarom nu de uitleg van deze laatste twee spelen.

"Biéèin, vaanèin"

Dit raadspel spelen we met gewone kopselden. Je neemt een aantal spelden in je vuist met de kopjes naar één kant - biéèin - of met de kopjes naar twee kanten - vaanèin -. De andere speler legt nu zijn spelden op zijn hand, "biéèin" of "vaanèin". Je maakt nu je

vuist open. Liggen de spelden van de ander hetzelfde als die van jou (dus de ander heeft goed geraden) dan zijn jouw spelden voor de ander. Liggen zijn spelden echter anders dan de jouwe, dan zijn zijn spelden voor jou. Het gaat er dus om, zoveel mogelijk spelden te winnen. Dit spel kan natuurlijk ook met lucifers gespeeld worden.

"Titsje"

Dit spel lijkt veel op het tegenwoordige vlooienspel. Iedere speler heeft een gelijk aantal spelden. In het midden van de tafel ligt een ring waarin men beurtelings de spelden probeert te "titsje". Dit doe je door met de vingelnagel op de punt van de speld te drukken, zodat deze omhoog springt. Diegene die de meeste spelden in de ring "titsjt" is winnaar.

Met de gewonnen spelden wist men vroeger wel raad. Zo vertelt Mej. Lies van Caldenborgh dat zij haar spelden voor 1 cent verkocht. Van dat geld kocht ze dan bij "Tina" op de kermis "'nne lange reem" of "'nne sjeklap". Tegenwoordig kun je met die winst niet veel potten meer breken, maar het spel is er niet minder leuk om.

Ina van de Weerdt-Roosen.

Natuur

Wintervoeding vogels

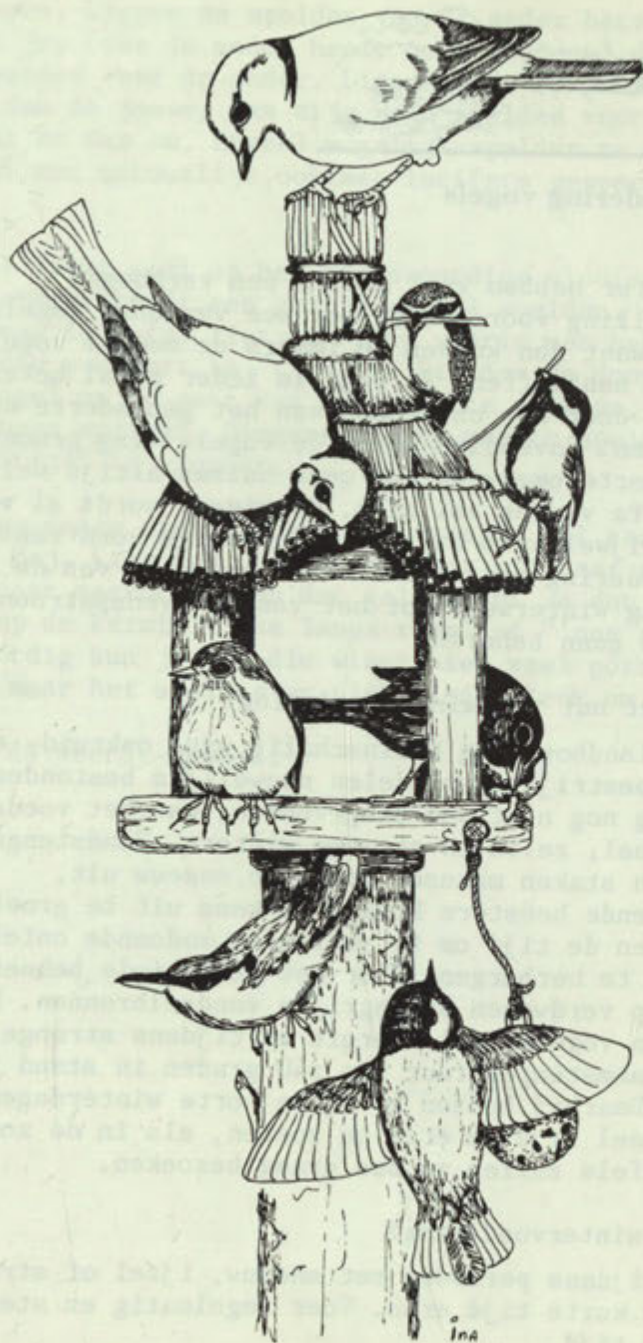
In de winter hebben veel mensen een verhoogde belangstelling voor het wel en wee van onze vogels. Logisch, want dan kunnen we immers de meeste vogels rond de huizen aantreffen. Ze zijn in ieder geval beter zichtbaar door het ontbreken van het gebladerte aan bomen en struiken. Bovendien weten de vogels vlug genoeg, dat in de directe omgeving van onze huizen altijd wel iets eetbaars te vinden zal zijn. Overigens wordt al vele jaren, vrijwel huis aan huis, aan enige vorm van wintervoeding gedaan zodat het opzoeken van de bewoning bij streng winterweer tot het vaste levenspatroon van de vogels is gaan behoren.

Wat is het nut van wintervoeding?

Toen de landbouw nog kleinschalig was, onkruid- en insektenbestrijdingsmiddelen nauwelijks bestonden en de motorzaag nog niet was uitgevonden, was het voedselaanbod zeer royaal, zelfs in strenge winters. Zaadstengels van onkruiden staken massaal boven de sneeuw uit, bes-dragende heesters kregen de kans uit te groeien en dode bomen de tijd om te rotten en zodoende ontelbare insekten te herbergen. Door het gewijzigde beheer van ons landschap verdwenen belangrijke voedselbronnen. Bovendien gebruiken vogels veel energie om tijdens strenge vorst hun lichaamstemperatuur van ± 40 graden in stand te houden. Daarbij hebben ze in de korte winterdagen maar half zoveel tijd om eten te zoeken, als in de zomer. Onze voedertafels zullen ze dus graag bezoeken.

Wanneer wintervoeding?

Alleen tijdens perioden met sneeuw, ijzel of strenge vorst en korte tijd erna. Voer regelmatig en steeds op dezelfde tijd.

Waar voeren we?

Mocht u de vogels een voederplaats gunnen, wees er dan wel op bedacht, dat die op een zodanige plaats wordt ingericht, dat de vogels vrij kunnen aan- en afvliegen en dat ze de katten tijdig kunnen zien naderen. Ook is het gewenst, dat de vogels u in huis niet direct in actie kunnen zien.

Wat mag gevoerd worden?

Alle mezensoorten zijn dol op vet, broodkruimels, havermout, pinda's, andere noten en pindakaas. De lijsterachtigen zijn onder andere tevreden met rottend fruit, bessen en havermout, eventueel aangevuld met krenten en rozijnen. Ook de heggemus en het roodborstje en soms de grote bonte specht en de boomklever komen hierop af.

Onze zaadeters, zoals de vinken en gorzen, zijn het meest gediend met het zogenaamde volièrezaad, aangevuld met zonnebloempitten en onkruidzaad. De meeste zaadeters nemen overigens ook het voer van de insekteneters voor lief.

Belangrijk!

Pas op dat het voer niet wordt bedekt met de uitwerpselen van de vogels. Op elke voederplaats is het gevaar voor een dodelijke salmonella-vergiftiging (voedselvergiftiging) aanwezig. Door de voedertafel goed schoon te houden en door niet steeds op dezelfde plaats op de grond te voeren, kan dit besmettingsgevaar verminderd worden.

Tot slot nog het volgende. Wees niet al te verbaasd wanneer u, genietend van de taferelen die zich op de voederplaats afspelen, ineens ziet dat de vogels in alle richtingen wegvliegen. Een sperwer heeft dan waarschijnlijk toegeslagen, al of niet met succes.

Huub Reumers

Streekmuseum

De klokken van "'t Klooster"

De kerk van Gronsveld werd in 1985 grondig gerestaureerd. De kerktoren bleef gelukkig scheef staan, maar werd wel voor een groot gedeelte vernieuwd. Het oude verroeste toren-uurwerk zou op zijn oude plaats blijven staan, omdat het in beton verankerd was. De sectie Streekmuseum was echter van mening dat het uurwerk intact gehouden moest worden. Daarom staat het momenteel in de opslagruimte en wacht het op een restauratiebeurt.

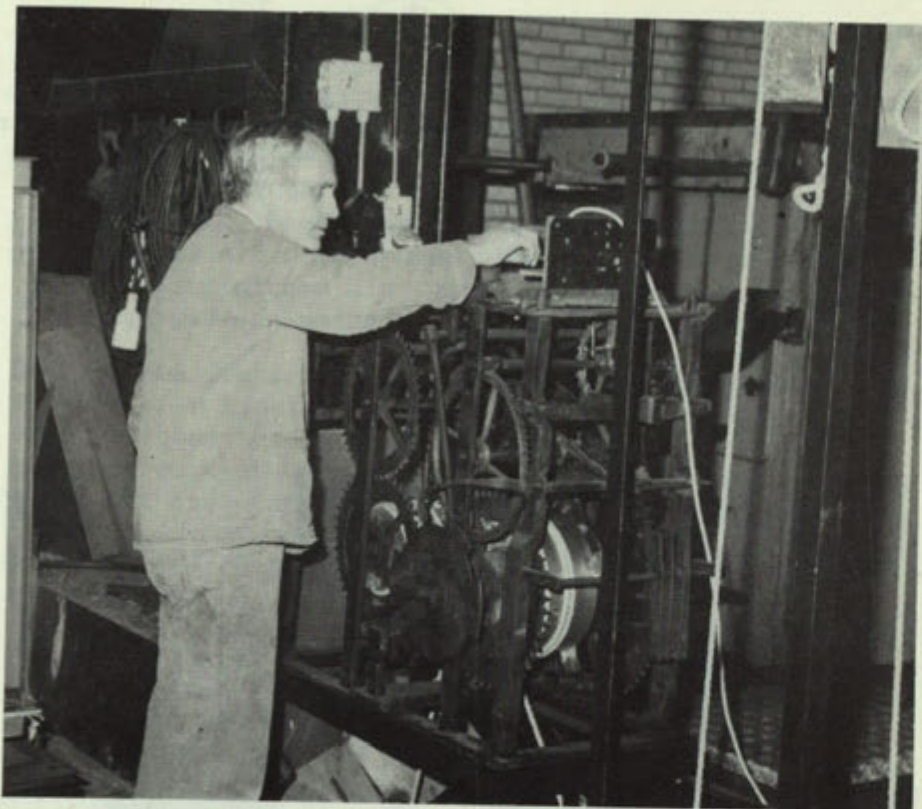
Dat is geen eenvoudig karwei, want dat hebben we ervaren met het opknappen van het klokkenwerk van de kerk in Rijckholt (Dominicanenklooster). Na een eerste oriënterend onderzoek, bleek dat het geen compleet uurwerk was, maar een klokkenspel (carillon) dat gestuurd werd door een moederklok. In 1887 pronkten in de toren vier klokjes die op zon- en feestdagen gebruikt werden om de kerkelijke plechtigheden aan te kondigen. Pater Aloys Donat kwam met het idee om deze klokjes te combineren met een uurwerk. In 1888 is dan ook onder zijn leiding dat carillon gemaakt van een oud uurwerk uit Emael. Bijna de gehele kloostergemeenschap heeft hier maandenlang aan gewerkt. Jammer genoeg is de moederklok verdwenen. Na veel zoeken hebben we een andere gekregen van Albert Hayen uit Gronsveld. Ze komt oorspronkelijk uit een Franse comtoise-klok, maar het principe is gelijk aan dat van het carillon. Het restaureren kon beginnen, maar er was nog een probleem. Een goede werkruimte! In de toren kunnen de gewichten een lange afstand afleggen om ten minste 24 uur te kunnen werken. Jean Brouwers vond de oplossing in de machinefabriek Schrijnemaekers in

Maastricht. Daar werd een constructie gemaakt, die het mogelijk maakte de gewichten via katrollen op 2,5 m hoogte te laten werken. Ook de gewichten moesten gemaakt worden. Een gewicht van ± 35 kg voor het halve en hele uur en een gewicht van ± 40 kg voor de 4 klokjes die om de 10 minuten slaan. Deze tijden zijn voor de verschillende klokjes zo in het uurwerk geprogrammeerd.

Vele inwoners van Rijckholt kunnen zich die slagen om de 10 minuten nog goed herinneren. Als men in het veld aan het werken was, wist men op 10 minuten nauwkeurig hoe laat het was.

Piet Spronck met moederklok.

Jean Brouwers met carillon.

De meer dan 400 uren arbeid aan het carillon zijn wel bekroond, want momenteel werkt de combinatie weer precies als 100 jaar geleden.

Peter Aloys Donat had niet durven dromen dat zijn uurwerk in 1986 weer geheel intact op de oude plaats in het klooster zou staan.

Piet Spronck
Jean Brouwers

Inhoudsopgave 'Grueles' jaargang 6, 1986

Rubriek en artikel	afl.	blz.
Archeologie:		
Een verdwenen zee	1	30
Vuursteen	2	48
Nóg een begraafplaats	3	133
Steentijd-sculpturen	4	153
Dialect:		
Es te zïevetig jaor bis woerde	1	27
Ieste Kemunie	2	66
Treurwy	3	110
Giljam op de vyling 2	3	111
Vuügel vange	4	168
Dorp en Milieu:		
Met nieuw elan	2	73
Foto:		
Kên d'r hön nog?		
- De Lange Geel	1	15
- Miensje en Nikkela	2	53
- Pierreke Rëks	3	115
- Fréns Dassen	4	157
School- en klassefoto's		
- Lagere School Gronsveld 1903	1	22
- Lagere School Gronsveld 1937-1938	2	62
- Lagere School Gronsveld 1928	3	124
- Lagere School Gronsveld 1955	4	166
Rubriek oude foto's	1	24
Rubriek oude foto's	2	64
Historie:		
Inbraak bij de weduwe Schrijnemaekers in het jaar 1757	1	4
Keptejnsje Doûjing	2	75
Kërmes	3	94
Geel Ubachs	4	140

Natuur:		
Piépele	1	34
De Romboutsweg twee maal bekeken	2	44
Walnoot	3	126
Wintervoeding vogels	4	173
Streekmuseum:		
-	1	26
Graanmolens	2	70
De klokken van "'t Klooster"	4	176
Van aal en nog get:		
Knapkook	1	38
Kiësekook	2	65
Vrattele	3	131
Sjpeulkes	4	171

Rectificatie

Op pagina 98 staat dat o.a. Margaraten de "Hollandse kermis" heeft op de zondag na 11 november. Margaraten blijkt echter kermis te hebben de zondag na Sint-Andreas (27 november). Met dank aan Truus v. Thoor - v.d. Weerdt.

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. Tel. 04408-2880/1575.

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86a. Tel. 04408-1662.

Abonnementsprijs f 17,50 per jaar, losse nummers f 5,00.

Rabobank Gronsveld, rek. nr. 11 75 15 000 / Postgiro 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles.

